

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך כג, תשל"ב

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

ואל היהודים ככתבם וכלשונם

פורים תשל"ב

מידד שיף

"ושונא מתנות יחיה"

המקשיב ללשון יום-יום בישראל ודאי יסיק בתוך שאר המסקנות, כי נדיבים אנו מאוד, שהרי את הפול נותנים פה אצלנו. נותנים "בומס", נותנים נשיקה, נותנים שטר, נותנים עצה, נותנים שוחד ונותנים את הדעת; נותנים לעבור ונותנים לגרור; נותנים ברכה, נותנים ציונים ונותנים פסק-דין; נותנים סימנים, נותנים שהות, נותנים להיפנס ונותנים שם. הילד נתן מכה, והמורה נתן עונש. הנהג נתן "ספיד" והשוטר נתן רפורט. בקיצור, כל חיינו קח ותן.

אני מניח, כי בעלי הלשון שבקוראיי כבר נטלו את קולמוסיהם והחלו רושמים, כדי להוכיחני על פניי או לתת לי מנה, ואולי לתת לי בשיניים. ובכן הזכות נתונה להם לתת עליי את זעפם, ואף לתת לי רמזים, שאני בור בעברית ובתורת התפתחות הלשון, ובכלל שאתן את הדין, או לפחות שאתן הפוגה ללשוני. האחרים יתנו נא את דעתם, כי לא במקרה עירבתי עד עתה שימושים מסורתיים בפועל נתן עם חידושי ימינו. הואילו נא לפחות לתת לי, או להניח לי, ליהנות מן הספק, שאולי יודע אני גם יודע, שאף כשהיה בית-המקדש קיים, ניתנו, או הוטלו, על הפועל נתן תפקידים

רבים, נאמר היה עמוס לעיפה. ומי שרוצה למצות את הדק, אולי מוטב שלא יתן כלי אוזן כלל. ענייני אינו הדין. לדינים יש מלומדים ממני.

ענייני הוא דלות, הצורמת את האוזן. ענייני הוא מונוטוניות וריבוי מלים עד פיהוק. ואף שאני יודע, כי גם באנגלית יש פעלים הנחנקים מרוב אהבה, ולכן אולי זה טבע הבריות לאחוז במלים עד מרטוט ושחיקה – נדמה לי, שאין כל הכרח בכך.

גניח, כי מי שכתב "עתה טוענת האישה, שהצהרתה בטעות ניתנה" לא תרגם מ"עברי-טייטש" ולא מאנגלית ולא מפל לשון אחרת, אלא הגיח. כי כך צריך לכתוב בעברית יפה. אם כך, מדוע לא כתב "עתה טוענת האישה, כי בטעות הצהירה" או "כי טעתה פשהצירה" או "כי הוטעתה בטרם תצהיר" או "כי טעתה בהצהרתה" או "כי טעתה בהצהירה"? כל אלה אינם עברית יפה? למה הוכנס הפועל נתן בציצית ראשו למשפט "עתה טוענת האישה, שהצהרתה בטעות ניתנה"?

ומדוע מצמצמים אצלנו את האפשרויות? כונתי להימנעות מן המלה "אפשר". אולי מדעת, בגלל המצב, ואולי שלא מדעת, כותבים היום ואומרים בדרך הידור" ניתן במקום "אפשר": "ניתן להפיק אוראניום מועשר תחת יכולים להפיק" "איזוטופ ניתן לביקוע" תחת "איזוטופ שאפשר לבקעו"; "לא ניתן לעבור בפביש" תחת "אי אפשר לעבור בפביש"; "ניתן ללמוד ממנו הרבה" תחת "אפשר ללמוד ממנו הרבה". ותחת "אי אפשר" יאמרו "דבר זה אינו ניתן".

האומנם דלי יכולת אנני? כבר לא נוכל כלום, אלא רק ייתן לנו? האם יש בכך רמז לדעה פוליטית? ברי לי, שעתה ישאל מישהו בקוצר רוח: "האין זאת עברית נכונה?". אשיב: "אפשר". ואפשר גם לכתוב "הורשו לרדת מהמטוס", בעוד שניתן להם לרדת מהמטוס- אינו ברור לי. "ביקשו כי יורשו להיפגש עם אנשי שגרירות יאפאן, או כי יונח להם להיפגש עם אנשי שגרירות יאפאן ברור - בעוד ביקשו כי ייתן להם להיפגש עם אנשי שגרירות יאפאן אינו מבהיר לי מה ביקשו. "הנח לי לעבור" ברור; "תן לי לעבור" - מה ביקשתי?

ויש המוסיפים נתינה סתם. "נתנו את ברכתם" תחת "בירכו"; נתנו את הסכמתם תחת "הסכימו"; "העצה הנחונה לבתי הספר" תחת "העצה לבתי הספר"; "ניתן לו השם המזור" תחת "קורא לו שם מזור"; "בלי מתן שהות" תחת "בלי הפוגה" אמת, כי "בומס" אי אפשר לו בלי נתינה. אם לא תיתן "בומס", מה תעשה בו? ונדמה לי, כי אכן בגלל "הבומסים" עסוקים אנחנו כל כך בנתינה.